

FRÅN SLÄKTLED TILL SLÄKTLED
samt
NYGÅRD

Artiklar från sidorna 26-27 i jubileumsskriften

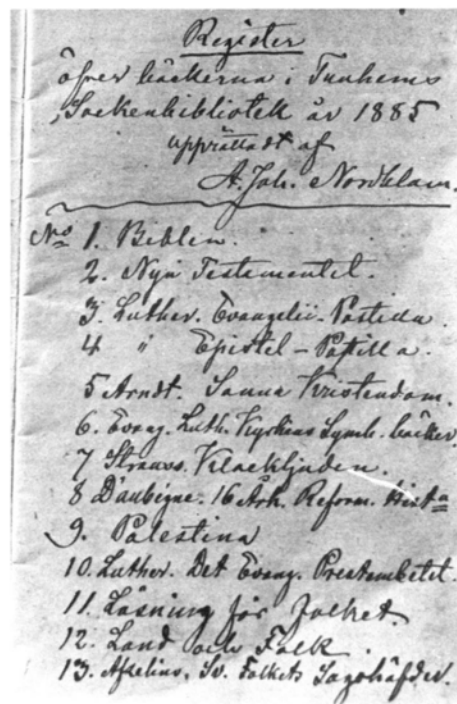
VÄSTRA TUNHEMS
HEMBYGDSFÖRENING
1936-1986
50 ÅR

FRÅN SLÄKTLED TILL SLÄKTLED

Kulturlivet har varit och är rikt i bygden. Från 1700-talets början vet vi att det undervisades i läs- och skrivkunighet. Vid inventering av Hembygdsföreningens samlingar som finns förvarade på olika platser bland annat i prästgårdens magasin gjordes ett intressant fynd. Trälådor som undersöktes befanns innehålla det första sockenbiblioteket som varit placerat i Södra skolan nuvarande Hembygdsgården. Märkligt nog var de flesta böckerna väl bevarade. Från år 1889 finns ett tryckt register över böckerna i Tunhems Sockenbibliotek. En utlåningsjournal från 1861 fanns även väl bevarad. Biblioteket omfattade 400 band huvudsakligast facklitteratur. Nämnas kan t ex Zimmerman; Jordens länder och folk, Hoving; Lantbruksbok, Nonnen; Om vexelbruk, (Nonnen var född i England, fick sin utbildning i Tyskland, kom till Sverige och köpte Degebergs gård i Rackeby, startade där Skandinavien's första lantbrukskola). Falkman; Bräntorfsmossarna, Grube; Natur och kulturlif, Otterström; Tankar om folkskolan, Arndt; Sanna kristendomen och Andersson; Sjön Ngami. (Andersson var en del av sin uppväxttid i Tunhem). I utlåningsjournalen finner man som första låntagare Mademoiselle Lovise Ferlin, och Augusta Ferlin med hemvist i Tunhems prästgård. Andra för Tunhems del kända namn är t ex R Boysson Bryggum, Em Boysson Horrum, Herr Orgelmästare Gyberg Norrlund, Anders Andersson Repelycke, Herr Informator Hallgren Fristorp, Anders

Börjesson Rånnums Storegård, Herr Doktor Wallin Prästgården, Kronojägare Magnusson Ekelund, Häradsdomare A M Persson i Härstad, Kronojägaren Conrad Lindqvist och Fru Kaptenskan Ryding Tunhem.

En förteckning finns även över utlånade böcker till Tunhems Norra Skola. Utlåningen gjordes 4 december 1866 och antalet böcker var 36 st. Teodor Söderberg (nybliven lärare) har kvitterat ut dem och skötte väl förmodligen om utlåningen. Det är intressant att även här taga del av vilka böcker som lästes t ex Annie Martin; Familjemödrars Uppfostran, Vägen till rikedom och välstånd, Läsning för folket och Lördagsmagazinet. Varför lådorna med böcker hamnat i prästgårdens magasin kan man väl ha olika teorier om. Troligt är väl att när Södra skolan av kommunen överläts till Hembygdsföreningen och en renovering utfördes, Prost Kloo tog dem till prästgården för en tillfällig förvaring. Kanske har de till att börja med förvarats i någon av prästgårdens byggnader och sedan flyttats över till magasinet. För Kulturlivets främjande i Vargön bildades 1897 Rånnums Arbetareförening som också hade ett eget bibliotek. Verksamheten var förlagd till den lokal som sedermera skulle bli Vargöns Kapell. Man anordnade även föreläsningar i Allmänbildande ämnen. Lokalen fick inte upplåtas för Frireligiösa predikanter eller Politiska talare. Folkets Hus byggdes i Vargön 1912 i samband härmed bildades ABF som med åren kom att för-

"Register öfver böckerna i Tunhems sockenbibliotek år 1885 upprättadt af A. Joh. Nordblom." — Foto Thomas Wallin.

Gösta Svensson framför prästgårdens magasin där Tunhems sockenbibliotek återfanns. — Foto Thomas Wallin.

foga över ett förnämligt bibliotek. År 1953 flyttades ABF:s bibliotek till f d Miltonska fastigheten och kom att bilda grundstommen till Västra Tunhems Folkbibliotek vid sammanslagningen med Kommunbiblioteken.

När Fyrkanten var färdigt 1971 flyttades Biblioteks- och Kulturverksamheten till denna moderna anläggning. Rånnums Arbetare Institut ersattes 1927 med Rånnums Föreläsningförening som var mycket verksam fram till 1968. Föreningen upplöstes 1979 och förfogade då över en kassa på 4.000 kronor som donerades till Fonden för ett konstverk i Fyrkanten. Detta konstverk invigdes de 13 april 1985 och var utfört av Konstnärinnan Malin Sällman från Grebbestad i Bohuslän. Bygdens historia har på ett utomordentligt fint sätt skildrats i bild och färg på ett textilt material. De väl 200-åriga kalkstensgrottorna i Hunneberg har i kombination med bygdens rika musikliv fått ge konstverket namnet Musikgrottan. Fyrkantens "Allt i allo" Arne Johansson har på ett mycket förtjänstfullt sätt medverkat med informationer och uppslag till Konstnärinnan för verkets utförande.

Namnet Musikgrottan kan vara ännu mer motiverat än vad konstnärinnan kunnat tänka sig. Tar man i beaktande att de sista kalkbruksarbetarna vid Nygård

var bröderna Jansson som slutade verksamheten 1944 var både sångare och musiker. De var medlemmar i blåsorkestern som var verksam tillsammans med Logen Lennart Torstensson. I Kvartetten Bröderna gjorde de kanske sin finaste kulturella insats då de tillsammans med kyrkoherde Sven Danell (sedemera biskop i Skara) tolkade Dan Andersson i ord och ton. Hjalmar Larsson var den siste kalkarbetaren vid Prästgårdens Kalkbrott där verksamheten avslutades 1950. Larsson var en mycket aktiv fiolspeleman men trakterade även bastuban i flera blåsorkestrar.

I samband med omnämmandet av Fyrkanten kan det passa in att återge en dikt av Tunhems egen skald Albert W Svensson. Dikten är skriven då V Tunhem upphörde som självständig kommun och framfördes vid den festlighet som var anordnad i Fyrkanten. Dikten hade fått titeln "Parentation" och lästes av skalden vid "Gravölet" som sammankomsten kallades. Svensson har i många tillfällen givit sina synpunkter i bunden form både om människor i samhället och händelser i större sammanhang.

Gösta Svensson

PARENTATION

*Vid detta "gravöl" som vi fira
vi bör ej fälla någon tår,
men ändå vill av ord jag vira
en krans att lägga vid dess bår.*

*Vi har ju ärofulla anor
ifrån historisk gryningstid,
när kämpar förde sina fanor
till seger uti mången strid.*

*Nu landet delas upp i zoner
till mångas harm och sorg.
Nu bör vi ladda Torstenssons kanoner
och rikta dem mot Vänersborg.*

*Vi har ju ej förlorat färgen
fast den nu något bleknad är.
Om nöden kräver flyr vi upp till bergen
där som vi känner varje stig
och framgångsrikt kan föra ett smygande gerillakrig.
Men skymning över vägen faller
den kanske övergår i natt,
ty nu vi endast blir vasaller
som giver Kejsaren vår skatt.*

*Och järtecken synes för menigheten
en rymdens vagabond med glans,
det är den strålände kometen
som vinkar åt oss med sin svans.*

*Ett pensionärshotell det skulle byggas
att åldringsvården kunde tryggas,
den frågan diskuteras än
av våra kummunala män,
men gula paviljongen finns ju kvar
om inte A.U.S. den från oss tar.*

*Araberna oss icke unnar
att vi i kylan någon värme får,
de stryper sina oljebrunnar
allt mer som tiden går.
Vår Herre kanske vill oss luttra
för all vår synd och skuld,
när som vi gå och huttra
i kylan, snuviga och grina
allt medan schejkerna de flina
och räknar allt sitt guld.*

*Fast vemod trycker sinnet,
vi har dock kvar vår gloria,
när vi med stolthet hyllar minnet
utav vår bygds historia.*

Albert W Svensson

(A.U.S. = arbetsutskottet)

NYGÅRD

Signaturen Ragnar är Ragnar Jansson som bor i samhället Hol här i Tunhem. Han skrev dikten "På en bänk" år 1985 där en rad ungdomsminnen förmedlas. Samma år var den publicerad i ELA.

Ragnar Jansson är uppväxt på Bråten under Nygård där han tillsammans med fadern först arbetade i kalkschakten. Därefter var Ragnar i 50 år knuten till pappersbruket i Vargön. Inledningsvis arbetade han där med att handbarka virke på "skalebacken vid vedförrådet för att sedan mestadels ha varit kranförare".

Ordförklaringar till nedanstående versrader:

"Bråten": Den lilla stugbyn som tidigare tillhört gården men vars kvarvarande stugor genom försäljning blivit privatägda. Förhoppningsvis kommer byn därigenom att leva vidare och utgöra inkörsport till det nu så uppmärksammade Floget.

"Kocken": Den dåvarande godsägaren på Nygård Rickard Kock i bygden vanligen kallad "kocken på Nygård".

"Dans i parken": Vid vägskalet i parken dansade ungdomen till byskomakaren belåtenhet, slitande sina skosulor mot det kärva jordgolvet.

"Mycket folk": På Nygård fanns för femtio sextio år sedan ca tvåhundra personer.

"Ungdomen": Kockens positiva inställning till ungdomen och dess pro-

blem berodde till stor del på att han ville att de skulle trivas, stanna kvar i hemmåt och vid behov ställa sin arbetskraft till gårdens förfogande.

PÅ EN BÄNK

*Ensam på en bänk i Nygårdspark jag sitter,
och mediterar över tider som har gått.
Man gör rätt ofta så när man blir äldre,
det har jag på mig själv förstått.*

*Jag tänker på mitt barndomshem på Bråten,
den långa röda stugan finns ej mer.
Den har som många andra stugor här på
Nygård,
med ålderns rätt fått rivas ned.*

*Det fanns så mycket folk på Nygård förr
i tiden,
och alla fick för livets nödtorft ligga i.
Och ofta blev det ganska trångt i stugan,
för många barn det gärna ville bli.*

*Men barnen växte upp blev ungdom,
och ungdom har alltid velat nöje ha.
Men det problemet löste de på Nygård,
i samförstånd med Kocken ganska bra.*

*Han upplät alltid någon plats för idrott,
där pojkar fick träna för att goda resultat
de skulle nå.
Naturligtvis kom också flickor,
men bara för att titta på.*

*På sommaren nästan varje lördagskväll i
parken,
när Lewin Svanberg spela upp till dans.
Då kunde man sig verkligen förvåna,
vad mycket ungdom det i trakten fanns.*

*På vintern gjordes ofta baler,
i någon gammal ödekåk.
Det får ni gärna tyckte Kocken,
men jag vill inte veta av nåt bråk.*

*Jag tänker på det s.k. Nygårdsgärdet,
där pojkar, flickor som kamrater umgicks
med varann.
Jag därifrån har många minnen,
som aldrig jag i livet glömma kan.*

*Nää, nu jag suttit här på bänken ganska länge,
jag känner att jag börjar stelna till.
Och medan jag förenas med min gamla cykel,
slår fåglarna i parkens höga träd sin drill.*

Ragnar